

Gelijk straks ten aanzien der artes liberales, zoo rijst thans ten opzichte der rhetorica de vraag, welke waarde Augustinus' beschouwing voor haar gehad heeft, ook al bleef die waarde voorshands slechts van theoretische beteekenis. Doordat hij haar losmaakt van de heidensche literatuur en haar baseert op de Christelijke letterkunde, ja zelfs op de Heilige Schrift, redt hij haar voor het Christendom en doet in haar een belangrijk cultuurelement voortleven in de wereld, die steeds meer van het heidendom vervreemdde. De strijd over de vraag of de Christen de heidensche wetenschap — en dat wil in dezen tijd in hoofdzaak zeggen de rhetorica — zal bestudeeren en zich naar haar gedragen of niet, komt tot een einde, wanneer die wetenschap haar heidensch karakter heeft verloren en gekerstend is. In Augustinus' theorie bestaat de tegenstelling uit Hieronymus' droom: Ciceronianus — Christianus niet meer. Aan den anderen kant verlost ze de Christelijke auteurs uit de onwaardige positie, waarin ze verkeerden, doordat ze meenden krachtens hun beginsel in hun stijl een simplicitas te moeten toonen, die ze krachtens hun opvoeding en ontwikkeling er niet in konden leggen: nu de gewaande simplicitas der apostelen en profeten in werkelijkheid een natuurlijke eloquentie blijkt te zijn, is het duidelijk, dat er geen disharmonie tusschen hoofd en hart behoeft te wezen, die leidt tot hypocritische uitlatingen als ik straks van Hieronymus aanhaalde.

De rhetorica is verder voor Augustinus niet doel, maar slechts middel. Zij mag niet door de pomposa recitatio, die nog Ennodius boven al het aardsche stelt⁷⁶), haar doel in zichzelf vinden, maar zij ziet zich de taak toegewezen, „ut militet veritati”, te kampen voor de waarheid. Door haar weer een taak toe te kennen, die ze sinds het bloeitijdperk der republiek niet meer gehad had, en in het bijzonder door haar *deze* taak toe te kennen, saneert Augustinus de rhetorica grondig en vernieuwt hij haar levenskracht. Zooals, gelijk hij zegt, de „doctrinae Christianae sanitas” Cyprianus teruggeroepen heeft van het vormen van schuimenden woordenpraal tot een ernstiger en bescheidener welsprekendheid⁷⁶), zoo veredelt hij zelf de rhetorica door van haar in plaats van genieting der ooren een duidelijke en zich op het begrijpen richtende uiteenzetting te eischen.

Met haar taak geeft Augustinus de rhetorica een nieuwen